

Vijf en zeventig jaar JAN P. STRIJBOS

Door Dr. J. Verwey

„Het was een snikhete zondag, zo in het laatst van juni. Mijn ouders hielden veel van wandelen en die dag maakten we een flinke tippel over Overveen, langs het meertje van Caprera en Santpoort naar Velsen. Daar raakten we verzeild in het bosgebied van de grote landgoederen van „Waterland” en „Beeckensteyn” en bij een heel klein daglonershuisje, een aardig gevalletje, dat er thans nog staat al is het niet meer bewoond door een overtalrijk gezin, vroegen we om een dronk water. En de eenvoudige boerenmensen gaven ons beste koemelk. In mijn herinnering zie ik een groot aantal, ietwat schichtige, schuwe boerenkinderen. Gezonde, roodwangige blauwogige jongens en meisjes met door de zon uitgebleekt peenhaar, allemaal op z'n zondags uitgedost met bietenrode en hardblauwe jurken, de jongens met petjes die pasten als een vingerhoed op een staalborstel. Er was een waterput en een bleekveldje met een paar geiten en daaraan grensde een klein moestuintje met wat boerenbloemen: duizend-schoon, kooltje vuur, oranje goudbloemen en lichtblauwe vergeet-mijn-nietjes. In het moestuintje vonden we lekkere, zoete worteltjes en meiraapjes. Daarachter lag het bos van het uitgestrekte landgoed. Terwijl onze ouders wat bleven keuvelen met de brave boerenmensen, slipten mijn broer en ik met de jongens het bos in. Er was een duinbeekje en een oud vervallen ijskeldertje, een grote vijver en verder alle heerlijkheden welke een tienjarige kan wensen. Eerst bleven we geboeid door de frambozenstruiken, welke daar onder de torenhoge woudreuzen een ware rimboe vormden tussen de wilde groei van varens, kamperfoelie en hopranken. En nu ik daar weer aan terug denk, meen ik nimmer geurender frambozen gegeten te hebben. Maar het meest werd ik toch geïmponeerd door de grote vogels welke we daar in de toppen der beuken, lindes en eiken ontdekten. Gedurig vlogen de reigers af en aan, er klonken rauwe kreten, er was gekolder en geschreeuw en met ontzag staarden we omhoog naar de nesten, waarin de grote jongen zichtbaar waren. Onder de bomen vonden we de veren: donker leikleurige slagpennen, sierlijke hagelwitte borst- en hals-

veertjes, prachtige egretveren, parelgrijze vleugeldekkeertjes en de boerenknapen stonden stomverbaad, toen ik deze veertjes en veren als kostbare reliquieën verzamelde en meenam. Er lag een jonge reiger, een flinke knaap al, met geweldige lappen van matblauwe vlerken en toen we onze deernis meenden te moeten uiten met deze uit het nest getuimelde onge-luksvogel, was de boot aan. Onze boerenvriendjes begrepen het niet. Die stadslui waren toch rare snaken. Vuile kringen benne het, lichte een ons in, skreeuwe kenne ze. En skijte, en anders niet, vulde de ander aan. Maar wij, mijn broer en ik waren het daar niet mee eens en met een soort verering tuurden we de reigers na, als ze met holle vleugels overzeilden en met veel misbaar op de witgekalkte horsten streken.”

Jan P. Strijbos ten voeten uit. De liefde voor buiten, speciaal voor vogels, planten en de eenvoudige landman, de realistische kijk, de kostelijke beschrijfrant, alles is in dit ene rake stukje, dat de inleiding tot *De Blauwe Reiger* vormt, aanwezig.

En verderop wordt dan verteld hoe de zwerftochten in de omgeving zich op den duur al verder en verder gingen uitstrekken, tot in de Castricumse duinen en het verlaten en uitgestrekte duingebied van Bergen en Schoorl. „Urenlang dwaalden we door het Bergerbos, zaten stil te kijken naar de bedrijvigheid van de rode bosmieren, die daar haar hoge bouwsels opwierpen. Er was een duinbeekje, er waren hoge dennen en sparren waarin de boomvalk nestelde, de zwarte kraai en de torenvalk, allemaal zaken die sterk op de verbeelding van ons jongensbrein werkten.” „Bergen was rijk, je had er van alles. Daar was het woudgebied met alle bosvogels, de roofvogels, de uilen, de eksters en de spechten, de begroeide binnenduinen met hun nachtzwaluwen en nachtegalen, de zeldzaam mooie natte duinvalleien met een schat van bloemen en wilde eenden, grutto's, kieviten, tureluurs en wulpen, het indrukwekkende gebied van de stuifduinen met zijn schol-eksters, zilvermeeuwen en sterntjes. Bergen bood ook allerlei mogelijkheden voor ferme en afwisselende wandelingen, tochten door de sappige weiden van de Bergermeer, waar de kempaantjes toernooiden en de dod-aarsjes hun merkwaardige moddernestjes bouwden in de begroeide slootjes. En wat was een tippel, dwars door de duinen met als slot een verfris-send bad in de zee, niet aanlokkelijk. Of een trip langs de duinvoet, langs de Fransman, over Wimmenum naar de Egmondten. Dan had je nog de duinbossen van de Bokkenweide en het Zwanenvlak of een wandeling langs de schilderachtige weg naar Aagtdorp, Schoorl en Groet, naar de Hondsbosse zeevering. Daar ontdekten we de kleine plasjes met de interes-sante kolonies van mosdiertjes aan de binnenkant der zware zeedijk en daar was het ook dat we voor het eerst van ons leven de kluten, de lepe-laars en de bonte bergeenden bewonderden.”

„Voorbij Petten lag weer nieuw exploratieterrein, een rij smalle duinen met hier en daar een klein duinmeertje. Al dwalend en speurend zagen we vanaf een duintop een blinkende duinplas, het wonder van het Zwanen-water. Onze leeftijd bracht mee dat we nog lak konden hebben aan kodde-beiers en bordjes verboden toegang en zonder gewetenswroeging trokken

we het zwaar verboden gebied binnen. Daar openden zich een nieuwe wereld voor onze verbaasde blikken.”

„Na ons bezoek aan het Zwanenwater tippelden we langs het strand naar Den Helder, pikten daar de Dageraad en staken over naar Texel, in die dagen nog vrijwel onbekend gebied.” En omdat Thijsse gezegd had dat een nest van de asgrauwe kiekendief bij de B van de Biesbosch te vinden zou zijn werd een hele dag tevergeefs bij die B gezocht. „Zo werd ook Texel ingeschakeld in de serie jachtvelden en er ging geen lente meer voorbij zonder dat wij onze voetstappen drukten op dit zo rijk gezegende eiland.”

Toch denk ik niet dat er één duinterrein is, waar Strijbos zoveel voetstappen heeft staan als dat van de Amsterdamse Waterleiding achter Vogelenzang. Dat terrein strekte zich zuidwaarts uit tot een 6 kilometer benoorden Noordwijk, naar het noorden had het contact met de Bloemendaalse duinen, die zich uitstrekken tot het Noordzeekanaal. Maar het centrum van het gebied werd gevormd door de duinen achter Vogelenzang, met hun in die jaren nog heerlijke rijkdom. Daar was het ook waar ik Jan P. goed leerde kennen, bij de wulpen, grielen en zijn vriend Ome Jan van Honschoten, in verscheidene artikelen met zoveel liefde en bewondering beschreven. En zo was Strijbos onbepakt heerser in het Hollandse duinterrein van Noordwijkerhout tot de Wadden.

Aan die tochten vanuit Velsen noordwaarts was aanvankelijk ontdekkingswerk dicht bij huis voorafgegaan, speciaal in de brede duinen achter Bloemendaal. Van de watertoren van Overveen recht toe recht aan op de vuurtoren van IJmuiden af. Onze jeugd en overmoed brachten mede, dat wij alleen opzij gingen voor dikke bomen en koddebeiers, een woord dat te maken had met stok (kodde) en slaan, een combinatie waarvoor wij respect hadden.

Later gingen die zwerftochten zich ook uitstrekken naar de boorden van het Spaarne en de mooie Nel, geleidelijk aan werd de streek binnen Haarlem: Sloten, de Zuiderzeekust bij Amsterdam, de Zaanstreek, geannexeerd en raakte Strijbos bekend met de Wassenaarse duinen, de Beer, de aalscholverkolonie van Lekkerkerk, de Gelderse bossen, de Achterhoek, Zuid-Limburg, het Brabantse vennengebied en het Friese waterland. „Maar de zee en de duinen blij ik trouw: Ik beschouw het nog steeds als een zeer groot voorrecht daar te mogen wonen en werken.” Een opmerking die Thijsse op precies dezelfde manier had kunnen maken.

Het was al in die twintiger jaren duidelijk genoeg dat Strijbos gedreven werd door een onweerstaanbare drang met buiten in contact te zijn, dat hij niet deugde voor continu binnenwerk, dat hij de *zwerper bij uitstek* was, die liefst niet al te lang stil zat en die, als er „iets nieuws” te ontdekken viel, niet opzag tegen afstand of slecht weer.

Jan P. was, net als zijn broer, bouwkundig tekenaar. Hij werkte bij zijn oom, die architect was, en ik heb mij in die jaren vaak verbaasd over diens toegeeflijkheid, wanneer het er om ging zijn tekenaars op mooie voorjaarsdagen te moeten missen. Want Jan noch zijn broer hadden dan

veel zit, zij *moesten* er op zulke dagen uit. Jan P. heeft in zijn boeken niet veel over zijn ouders verteld, maar zij mochten er wezen en in de *De Roep der Velden* kan men daarover iets vinden. „Het moet niet als ondankbaarheid beschouwd worden als ik zeg geen opvoeding genoten te hebben. Mijn broer en ik bleven gespeend van het leren van manieren en van dingen, die geen inhoud, geen diepte aan het leven geven. Eén ding was er dat door kleine en grote voorbeelden in ons gesterkt werd, dat door vader en moeder tot duidelijker bewustwording kwam, wat ons voorgehouden en ingeprent werd: dat was de eerbied, het ontzag voor alles wat leeft, diep respect voor het Leven. Mijn jeugd sleet ik grotendeels buiten. Op lange wandelingen met mijn ouders leerde ik de omgeving van mijn geboorteplaats Haarlem, zo rijk aan levend natuurschoon, kennen en bewonderen, leerde ik de dieren zien en genieten. In de winteravonden las moeder voor uit *In sloot en plas*, *Door het rietland* en de andere boeken van Heimans en Thijsse en deze beiden hebben er in niet geringe mate voor gezorgd, dat mijn belangstelling groeiende bleef.”

Alleen in het licht van dit alles is het te begrijpen dat Strijbos op 'een goed ogenblik de consequenties trok, die hij voor zich zag. Dat was in 1927. De crisis van '30 naderde en zijn oom kreeg minder werk of voorzag dat. Jan hoopte dat, als hij wegging, zijn broer als tekenaar geen gevaar liep. Hij wilde graag vrij zijn. Toen in 1913 Thijsse's *Intieme leven der vogels* was uitgekomen met Tepe's foto's, was hij met fotograferen van vogels begonnen. De eerste jaren was daar weinig van terecht gekomen, maar geleidelijk aan had hij veel ervaring opgedaan en veel foto-materiaal verzameld. In 1923 was hij met filmen begonnen, met als resultaat een kort filmpje van de voornaamste vogels van Kennemerland. Hij was in 1923 ook begonnen met het houden van lezingen, eerst maar heel af en toe, geleidelijk aan meer. Daar kon hij zijn foto's bij gebruiken. Vanaf mei 1924 schreef hij artikelen in *De Telegraaf*, met welke courant hij een vaste afspraak had. Zo kwam hij er toe aan de mogelijkheid te denken dat hij een vaste betrekking zou kunnen inruilen tegen de risico's van het vrij zijn. Ik schrok even toen hij het mij vertelde. Hij had een gezin en alles zag er tamelijk onzeker uit. Maar Jan P. was ervan overtuigd dat hij het risico nemen moest en zijn vrouw steunde hem. Hij stelde er zich meteen geheel op in. De zomer zou hij buiten zijn, 's winters zorgen voor inkomsten. Nodig zou zijn dat hij telkens nieuwe stof had om over te vertellen of te schrijven. En omdat het maken van ontdekkingsreizen zijn tweede natuur was begon hij al gauw over de grenzen heen te kijken en werd hij uiteindelijk de wereldreiziger, zoals wij die thans kennen.

In 1927 kende hij — vergroeid als hij met Holland was — het buitenland nauwelijks. Alleen in december 1921 en januari 1922 had hij, samen met zijn vrouw, met de Van der Sleens de Riviera bezocht. Maar omstreeks 1930 bezocht hij de Kurische Nehrung en in 1932 de Camargue. In 1933 ging hij naar de Shetlands en de Kurische Nehrung, in 1934 weer naar de Camargue en tevens naar Majorca, in 1935 naar Mecklenburg en tevens naar IJsland, in 1936 tot drie maal toe naar de Camargue en voor

de derde keer naar de Kurische Nehrung, in 1937 naar Donau-delta en Balkan en voor de tweede keer naar de Shetlands. In 1938 ging hij opnieuw naar de Camargue, in 1939 naar Spitsbergen.

Na de oorlog maakte hij in 1946-'47 een tocht van de Willem Barents naar de antarctische wateren mee, in 1951 ging hij naar Spanje, in 1952 naar Zuid-Frankrijk inclusief de Camargue en Andorra, in 1953-'54 naar Zuid-Afrika, in 1955 naar de Farne Islands en Schotland, in '56 voor de tweede maal naar Spitsbergen (nu met zijn vrouw), in 1957 weer naar Spanje. In 1958 filmde hij natuurreservaten in Nederland, maar in 1959 trok hij naar Finland en Lapland en in '60 bereisde hij met Canadese vrienden, samen met zijn vrouw, de west- en de oostkust der Verenigde Staten van Canada tot Mexico. In 1962 - '63 bezocht hij met zijn vrouw acht maanden Nieuw-Zeeland en in 1964 bracht hij voor de tweede maal een bezoek aan IJsland.

Vraag niet hoe hij op die reizen zijn tijd gebruikte. Hij werkte als een paard, want in het reisplan, dat hij van tevoren met behoorlijke grondigheid opmaakte, stond dát bezoek nog op het programma en dát en dát. En als het met fotograferen tegenliep kwam je alleen maar tijd te kort en dan werd de dag nog wat langer gemaakt en nog maar wat meer van het uithoudingsvermogen gevergd. Zijn taaiheid heeft me vaak verbaasd, maar deze had uiteraard zijn grenzen. En als hij dan thuis kwam begon het organiseren van het winteravondenprogramma met alle correspondentie die daar aan vastzat.

Vraag ook niet hoe hard in de winter gewerkt *moest* worden om financieel mogelijk te maken dat de zomer voor reizen, fotograferen en filmen kon worden gebruikt, terwijl het huishouden thuis meestal gewoon doorging; hoeveel geld aan foto-apparatuur werd uitgegeven.

En vraag niet wat het voor het gezin zeggen wilde de vader 's zomers vaak lang achtereen te moeten missen, terwijl hij in de winter dag in dag uit op reis was en zeer vaak 's nachts niet thuis. De vrijheid was niet zo maar verkregen. En men mag bewondering hebben voor man en vrouw, die soms in zorgen zaten, zonder dat daar over gesproken werd, voor alle doorzettingsvermogen en energie.

Strijbos gebruikte zijn waarnemingen en foto's in hoofdzaak voor twee dingen: zijn lezingen en zijn boeken. Over beide wil ik iets zeggen.

Hoeveel lezingen hij in zijn leven hield weet ik niet, maar als het er tussen 1930 en 1960 een 140 per jaar waren (en dat zal niet zoveel gescheeld hebben) waren het er meer dan 4000. Die lezingen leken sterk op elkaar wat de verhaaltrant betreft: er werd iets (soms vrij veel) over het land en de mensen verteld, véél over de vogels, iets over de flora. Ze waren in een verhaaltrant die geen pauzes kende, geen rustogenblikken: elke zin aan de andere geregen als een eindeloze stroom, en dat alles met boeiende feiten, romantiek, kwinkslagen in bonte mengeling dooreen. Inslapen kon je niet, je werd automatisch gepakt en meegenomen tot het eind.

Ik persoonlijk had, hoe graag ik er ook naar luisterde, op de lezingen tegen dat ze minder gaven dan ik gewild zou hebben. Niet omdat Strijbos niet beter zou kunnen, maar omdat hij zich instelde op een groot publiek. Elke lezing had datzelfde plafond. Als hij voor vogelkenners of andere speciaal geïnteresseerden of een meer intellectueel gezelschap sprak vertelde hij hetzelfde als aan ieder ander gezelschap, met dezelfde geestigheden. Zijn boeken hebben volgens mij een hoger niveau dan zijn lezingen. Aardige bijzonderheden over de bevolking van een streek kwamen in zijn lezingen minder tot hun recht dan in zijn boeken. Ik denk dat hij bij een lezing trachtte zijn publiek mee te krijgen en zich daardoor onwillekeurig instelde op de middenmoot. Geleidelijk aan werd dat lezen een routinezaak, die volgens vaste regels verliep. Door dat alles werden de lezingen ook meer *geschikt* voor een groot publiek dan voor een publiek dat méér vroeg. Maar ik moet bekennen dat ik mij af en toe graag bij het grote publiek aansloot vanwege de boeiendheid van het geheel.

Er was trouwens nog een andere reden waarom men die lezingen graag meemaakte. Ik zei al dat Strijbos kort na 1913 met fotograferen begon en in 1923 met filmen. Aanvankelijk gunde hij zich daarvoor niet de vele tijd, die er in feite voor nodig is, want hij moest op elke vogel af, veel met koddebeiers praten, lange einden lopen en veel buiten genieten, zijn tuin verzorgen, geregeld lezingen houden met steeds maar weer reizen naar alle uithoeken des lands en dan ook nog fotograferen, filmen en ontwikkelen. En het lopen met een zware rugzak met foto-apparatuur vergde op zich zelf al veel energie. Maar geleidelijk aan kreeg hij dit werk met zijn vele knepen en kneepjes onder de knie en ging hij beschikken over een verzameling foto's en films zoals er, neem ik aan, bij particulieren niet heel veel te vinden zijn. Daarvan profiteerden zijn lezingen uiteraard in hoge mate en toen het na de oorlog kleurenfilms en kleurendia's werden was dat eerst recht het geval. Het was een genot een verhaal over zich heen te laten gaan met zulke mooie illustraties. Voor mij kwam daar de bewondering bij dat hij met zijn doorzettingsvermogen de techniek zo goed onder de knie gekregen had.

Ik ben dan nu aan zijn boeken toe. Zij vormen een hele serie. Ik geef ze hieronder in chronologische volgorde.

1927 Een vijftal hoofdstukken (p. 137-177) in *De Roep der Velden*. Schoonderbeek. Laren.

1927 Het eerste deel van *Hoe heet die Vogel?*: 224 pag. Van Delft & Zonen's Banket- en Koekfabriek voorheen de Vlijt, Koog aan de Zaan. Met plaatjes (aquarellen) van Hans Beers en pentekeningen van Strijbos; 2e druk 1935. Het 2e deel (240 pag.) verscheen in 1930.

1928 Een zestal hoofdstukken (p. 151-175) in *De Tooi der Getijden*. Schoonderbeek. Laren.

1930 *Waar de Stille spreekt*: 210 pag. Becht. Amsterdam. Tekeningen van Sjoerd Kuperus. Met een voorrede van Jac. P. Thijsse.

- 1930 Een vijftal hoofdstukken (p. 151-171) in *De Luister van het Land*. Schoonderbeek. Laren.
Bovendien kwam het tweede deel van *Hoe heet die Vogel?* uit (zie boven), dit met plaatjes (aquarellen) van Sjoerd Kuiperus.
- 1934 Voorjaar langs de kust: p. 71-126 van R. J. de Stoppelaar, Jan P. Strijbos en A. B. Wigman: *Een Jaar Natuurleven*, deel *Lente*. Scheltema & Holkema N.V. Amsterdam.
In Herfsttijd langs de kust: p. 53-116 van hetzelfde boek, deel *Herfst*.
- 1935 Strand en duin in zomertijd: p. 57-124 van het onder 1934 genoemde boek, deel *Zomer*.
Winterzwerftochten langs de kustzoom: p. 51-102 van hetzelfde boek, deel *Winter*.
De Blauwe Reiger: 192 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met 60 reproducties naar foto's van W. J. H. Stam en Strijbos zelf. In 1962 herdrukt in de serie *Vogelleven in Nederland*, waarin een nieuw hoofdstuk „Terugblik” voorkomt, dat 18 pagina's beslaat. In totaal bevat deze herdruk 189 pagina's en 63 foto's.
- 1936 *In het zog van Raven-Flóki*: 199 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met een historische inleiding van Bert W. Garthoff. Foto's van Strijbos en W. van de Poll.
- 1937 *De Vogels rondom ons huis*. Bosch & Keuning, Baarn; 2e druk 1938, 3e druk 1950, 4e druk 1955, 5e druk in 1959 als deeltje van de serie *Vogelleven in Nederland* van L. J. Veen, Amsterdam; 6e druk idem in 1964, met 144 pag. en 95 pentekeningen en 48 foto's van Strijbos en anderen.
- 1938 *De vogels van zee en strand*. Bosch & Keuning, Baarn. Dit boekje werd in 1958 door L. J. Veen, Amsterdam, herdrukt en in 1962 en '65 opnieuw herdrukt, nu als deeltje van de serie *Vogelleven in Nederland*. De herdruk van 1958 bevat 128 pag. en 20 pentekeningen en 53 foto's van Strijbos en anderen.
- 1939 *Vogels van strand en duin*: 155 pag. Deeltje van de serie *Wat leeft en groeit van Uitgeverij Het Spectrum*, Utrecht. Illustraties van G. Huysser en foto's van Jan P. Strijbos.
Dit boek werd, verwarrend genoeg, in 1958 her-uitgegeven onder de titel *Vogelleven langs de Kust*. Het bevat een woord vooraf, waarin de vele veranderingen, die de duinkust tussen 1939 en 1958 onderging, beschreven worden. In verband hiermede werd ook de tekst herzien. De illustraties van Huysser vielen weg, het aantal foto's van Strijbos werd sterk uitgebreid, met bijzonder mooie opnamen. De herdruk van 1958 bevat 171 pag. en 51 nieuwe foto's van Strijbos.
- 1946 *De Noordvaarders*: 163 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met illustraties van Rein van Looy.
- 1948 *Al zwervende vergaar ik*: 195 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met 51 foto's van Strijbos.
- 1955 *Waar de vogels fluiten*: 168 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met 54 foto's van Strijbos.
- 1956 *Zwerven door Zuid-Afrika*: 273 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met een 150-tal foto's van Strijbos.
- 1957 *Svalbard. Zwerftocht langs de koele stranden van Spitsbergen*: 228 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met 145 foto's van Strijbos en een kaart.
- 1960 *De vogels van Bos en Heide*: 188 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Deeltje van de serie *Vogelleven in Nederland*. Met 116 pentekeningen en 69 foto's van Strijbos e.a. 2e druk in 1966.

1961 *De vogels van Wei en Plas*: L. J. Veen, Amsterdam. Deeltje van de serie Vogellevens in Nederland. Met 47 foto's van Strijbos e.a.

1964 *Nieuw-Zeeland. Het land van de lange witte wolk*: 172 pag. L. J. Veen, Amsterdam. Met kleuren- en vele zwart-wit foto's van Strijbos en vrouw.

Die boeken kan men ongedwongen tot enkele verschillende groepen brengen. ¹⁾

De eerste groep omvat dan wat ik zou willen noemen de vogelboekjes, de tweede groep zou men die van de bloemlezingen kunnen noemen, de derde groep die van de verre reizen. *De Blauwe Reiger* staat min of meer apart, evenals het boek *De Noordvaarders*.

Tot de eerste groep hoort natuurlijk *Hoe heet die vogel?*, een beknopt Nederlands vogelhandboek in twee delen, uitgegeven door Van Delfts koekfabrieken als „plaatjes-album”. De plaatjes (naar aquarellen) zijn van Hans Beers (eerste deel) en van Sjoerd Kuperus (tweede deel). Die van het eerste deel vind ik niet erg geslaagd, die van het tweede deel mooi. Omdat het min of meer een compilatie-werk is mist het de stimulerende verhaaltrant, maar het is met zorg opgezet en uitgevoerd en heeft ongetwijfeld in een behoefte voorzien. De algemene determineer-gedeelten bevatten een groot aantal prima pentekeningen van Strijbos zelf. — De overige „vogelboekjes”: *De Vogels rondom ons Huis, van Zee en Strand, van Bos en Heide* en *van Wei en Plas*, vormen thans deeltjes van L. J. Veen's serie Vogellevens. Zij zijn aantrekkelijk uitgevoerd en geven in summere vorm herkenningsskenmerken en een greep uit het leven van elke behandelde soort. De degelijkheid is wel eens opgeofferd aan de smake-lijkheid. De verdeling van de afbeeldingen kan nogal willekeurig zijn. De inleidingen hebben haast altijd wat te zeggen. Uit de aard der zaak „overlappen” de soorten uit de verschillende boekjes elkaar, wat niet erg effectief lijkt, maar *De Vogels rondom ons Huis* beleefde zijn 6e druk en *De Vogels van Zee en Strand* zijn 3e.

Een bijzondere plaats neemt voor mijn gevoel het boekje in, dat eerst *Vogels van Strand en Duin* heette en daarna *Vogellevens langs de Kust*. Het bevat een kostelijke beschrijving van de samenhang tussen bodem en plantengroei, gevolgd door een beschrijving van de vogels van de open zee, van het strand, van het duin, van het duinmeer en van het duinbos. De als houtsneden aandoende illustraties van Huysser uit de eerste uitgave zijn in de tweede weggelaten en deze vormt met zijn goede tekst en zijn vele zeer mooie foto's een waar juweeltje.

Tot de groep van bloemlezingen reken ik *Waar de Stilte spreekt, Al zwerfende vergaer ik*, en *Waar de vogels fluiten*. Tot deze groep zou ik ook *De Luister van het Land, De Roep der Velden* en *De Tooi der Getijden* willen rekenen, drie boeken (uitgegeven door Schoonderbeek, Laren) waaraan Strijbos een gedeelte van tekst en foto's bijdroeg. Eveneens zou ik er toe

¹⁾ Ik heb in deze serie niet opgenomen drie kleine boekjes voor kinderen, in 1938 uitgegeven door L. J. Veen, met illustraties van Elisabeth Ivanovsky en tekst van Strijbos.

willen rekenen het werk in vier delen: *Een jaar Natuurleven*, uitgegeven door Scheltema & Holkema, Amsterdam, waaraan Strijbos behoorlijke bijdragen leverde.

Ik noem die boeken bloemlezingen, omdat zij, althans ten dele, ontstonden uit reeds eerder verschenen courantenartikelen. Voor welke hoofdstukken van de desbetreffende boeken dit wel, voor welke niet geldt heb ik niet nagegaan, enkele hoofdstukken lijken speciaal voor deze boeken geschreven wat, neem ik aan, zeker geldt voor de uitvoerige bijdragen in *Een Jaar Natuurleven*. Boeken als *Waar de Stilte spreekt* en *Al zwervende vergaar ik* (ik denk ook *Een jaar Natuurleven*) mag ik haast het liefst van al Strijbos' boeken. *Waar de Stilte spreekt* (Thijse die er een Voorwoord voor schreef zei dat het eigenlijk „Op stap” moest heten) speelt in de twintiger jaren. *Al zwervende vergaar ik* geeft artikelen uit de jaren 1931 tot 1937. Beide boeken geven een goed overzicht van wat Strijbos allemaal bezig hield. De liefde voor zijn eigen landje en voor *thuis*, maar ook die voor natuurgebieden in het buitenland, komt extra goed tot uitdrukking in het eerste hoofdstuk van *Al zwervende vergaar ik*. Zijn pleidooien voor Natuurbescherming zijn ware hartekreten. Telkens word je gepakt door zijn boeiende schrijftrant, zijn enthousiasme, zijn behoefte anderen in gebeurtenissen te laten delen, maar bovenal zijn realisme. Wat het voor hem, de vegetariër die geen dier kon zien lijden of doden, moet hebben betekend een z.g. stierengevecht mee te maken is niet gering; desondanks geeft hij er een beschrijving van die in niets te kort schiet. — *Al zwervende vergaar ik* geeft ook verslag van tochten naar de Camargue in 1932, '34, '36 en '38, een tocht naar de Shetlands in '37 en tochten naar Schotland in '37 en '38. — *Waar de Vogels fluiten* vind ik minder geslaagd dan beide andere boeken, maar uit biografisch oogpunt is belangrijk dat er een uitvoerige beschrijving over onderzoek in 1951 in het deltagebied van de Guadalquivir in voorkomt.

De derde groep van boeken omvat IJsland, Zuid-Afrika, Spitsbergen en Nieuw-Zeeland. Zij zijn het resultaat van halve expedities, waarvoor Strijbos zich eerst behoorlijk inwerkte en tijdens welke hij vreemde landen met vreemde bevolking en een nieuwe fauna en flora leerde kennen. Het zou Strijbos niet zijn als hij alles niet bekeken had met de weetgierigheid Strijbos eigen en als hij ze niet beschreven had zoals hij Nederland voor ons beschreef, op precies dezelfde manier, maar nu met de ervaring van iemand die een lang leven van kamperend zwerven, ook in het buitenland, achter de rug heeft. Zijn relaas over zijn „ongelukje” op Spitsbergen werd bijna beroemd, maar ook zijn andere boeken werden een bron van boeiende lectuur voor velen. En als streekbeschrijvingen en als vogelboeken vind ik ze bijzonder aantrekkelijk.

Ik heb gezegd dat Strijbos' boek *De Blauwe Reiger* min of meer apart staat. Het is een soort van monografie over de broedbiologie van deze soort. Uit wetenschappelijk oogpunt is waardevol dat Strijbos zich de moeite getroost heeft alle onderdelen van het paringsgedrag in beeld of film vast te leggen. Vooral door een beschrijving als deze realiseert men zich

wat tegenvallers bij het werk kunnen betekenen en hoe gemakkelijk diegene het heeft die *niet* filmt. Het boek is mij persoonlijk vooral lief vanwege de vele kostelijke natuurbeschrijvingen die het geeft; ik ontleende er de eerste bladzijden van dit relaas aan.

Het boek *De Noordvaarders* geeft een uitvoerige beschrijving van het vak van de fotograferende en lezingen houdende publicist, met alle tegenvallers die hij op zijn weg ontmoet.

Met die duizenden lezingen en een goede 3.000 bladzijden aan boeken ben ik er niet. Ik zei al dat Strijbos van af mei 1924 couranten-artikelen schreef: in *De Telegraaf*; zelfs thans gebeurt dat nog af en toe. Daarnaast schreef hij artikelen in *De Wandelaar*, *In Weer en Wind*, *De Levende Techniek*, *Het Vogeljaar* en misschien andere tijdschriften. Helaas moet ik er van af zien op deze bijdragen in te gaan. Hij schreef een inleiding bij de herdruk van Thijsse's *Intieme Leven der Vogels* en aan een door de uitgever Veen samengestelde lijst ontleen ik dat hij ook medewerkte aan *Van Texel tot Walcheren* (Contact, Amsterdam, 1936), *Met Camera en Kijker* (Ten Brink, Meppel, 1939) en redacteur was van de serie *Wat Leeft en Groeit* (Spectrum, Utrecht, 1939 tot en met 1950). Stellig zijn er nog wel andere plaatsen waar zijn pen actief was.

Daarmede zijn we er nóg niet. Want zijn foto's vindt men niet alleen bij duizenden in zijn lezingen en boeken, maar in boeken van Drijver, Thijsse, de Stoppelaar en vele anderen en bovendien in vele vogel- en natuurkalenders.

Wanneer ik uiteindelijk naga wat Strijbos, nu hij 75 jaar wordt, voor ons land betekend heeft, staat het vast dat hij duizenden en duizenden heeft bereikt en in de gelegenheid gesteld zijn zwerftochten mee te maken. Tallozen zijn daarbij aangestoken door zijn enthousiasme, tallozen vermeerderden hun natuurkennis dank zij hem en kregen meer begrip voor natuurbescherming. Dat is geen geringe verdienste. Strijbos werd vanwege deze verdienste in 1951 geridderd.

Strijbos bereikte dit alles dankzij een stel eigenschappen, waarvan zijn ongebreidelde zwerflust wel de opvallendste is. Zweeres vertelde mij dat Strijbos op zijn 12e jaar tegen zijn vader zei dat hij zijn opvoeding zelf ter hand ging nemen, met een vriendje wegliep en de volgende dag in een kippenhok in de bollenstreek werd gevonden, waar zij het voor de kippen bestemde brood hadden opgegeven. Of het waar is durf ik niet te zeggen, maar dat de zwerflust er diep bij hem in zat is aan geen twijfel onderhevig. Niko Tinbergen heeft in het voorwoord tot Strijbos' boek over Zuid-Afrika een korte, maar krachtige karakteristiek van hem geven: „Jan Strijbos de Zwerper, die onbekommerde Genieter, de Bewonderaar, de Minstreel, en de Ambassadeur van de Levende Natuur, de leutige Causeur.” De Genieter en Bewonderaar, dat is de tweede Strijbos. Tinbergen noemt hem de *onbekommerde* Genieter, ik zou nog iets willen toevoegen: de

Romanticus. Door zijn hele jeugd heen, door zijn lezingen, zijn couranten-artikelen, zijn boeken, speelt die romantiek een opvallende rol. Zijn liefde voor koddebeiers wortelde in zijn zin voor romantiek. Hij deelde zelf in die romantiek, toen zijn kano op Spitsbergen wegdreef; romantischer kon het niet bij alle narigheid. Onbekommerd was hij tevens. Hij had die eigenschap met Thijsse, die hij zo bewonderde, gemeen. Toch is die onbekommerdheid, geloof ik, een andere dan die van Thijsse. Thijsse was onbekommerd in de letterlijke zin van het woord, hij was optimist. Strijbos verdroeg elke tegenslag en zette er zich overheen dank zij zijn ongelooflijke volharding, zijn energie en bewonderenswaardige wilskracht. Deze waren (en zijn) fundamenteler dan zijn optimisme.

Strijbos genoot niet alleen voor zichzelf. Hij, de Ambassadeur en Minstreel, genoot meteen voor anderen. En wanneer hij zich de afschuwelijke vernieling aantrok, die de mens, niet het minst in de bollenstreek, in de natuur aanrichtte, deelden anderen in zijn droefheid zoals zij ook deelden in zijn vreugde. Vooral in de eerste periode van zijn leven, maar ook later, is de natuur prachtig door hem bezongen en de vernieling aan de kaak gesteld. Daarbij valt het gemak op waarmede Strijbos zich weet uit te drukken en de woorden voor zijn beschrijvingen kiest. Voor mijn gevoel is Strijbos' stijl bovendien al vroeg door Thijsse beïnvloed, wat extra heeft bijgedragen tot zijn charme.

Daar staat Strijbos dan. Klaar om van de zomer weer op reis te gaan. Met zijn tentje.

Schoorl, 13 februari 1966